

WAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkkerk; Ds. H.C. van der Ent, Dordrecht-Centrum; Ds. R. Kok, Soest, Ds. H. van Leeuwen, Driebergen; Ds. L.W. van der Meij, Zaamslag; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan Zee; Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Bunschoten; Ds. P. van Zonneveld, Doornspijk; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13,
4231 BP Meerkkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen a/d Rijn.
Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

Een geopend huis

Indien gij hebt geoordeeld, dat ik de Heere getrouw ben, zo komt in mijn huis en blijft er. En zij dwong ons.

Hand. 16 : 15b.

Wat de zonde verwoest heeft, wordt door Gods genade hersteld. Door die genade wordt de gezindheid van het leven veranderd. Komt in beginsel weer naar voren wat het leven was in het paradijs.

Lydia had ontvangen een geopend hart en verkreeg een luisterend oor. De kracht van Gods genade was werkend in haar leven. Voor het Woord Gods, voor de prediking van vrije genade had zij volle aandacht. Beide waren haar alles geworden. Zij kon er niet meer buiten leven. Door Gods genade mocht zij er de vrucht van bemerken in haar leven. Haar levenshouding en instelling gaven daarvan ook het bewijs.

De ontvangen liefde des Heeren noopte haar tot wederliefde. Liefde tot de Heere, Zijn dienst en Zijn dienaren.

Dit is een zuiver kenmerk van Gods genade. Positief wordt ons dit aangegeven in Gods Woord. Nu, dit kenmerk treffen we bij Lydia aan. Haar woorden zijn daar het bewijs van. Haar woning staat open voor de mannen Gods. In haar woning wil zij kennen de gemeenschap der heiligen. In haar woning wil zij dienen de knechten des Heeren. Zij wil dit niet doen uit een vleselijk oogmerk. Zij beoogt niet door haar uitnodiging het verkrijgen van de zaligspreekende door Paulus en zijn vrienden. Er is oprechte, hartelijke liefde.

Iemand heeft eens terecht opgemerkt: „Lydia had de genade van Maria, om in vast geloof te zitten aan 's Heeren voeten onder de prediking van Paulus. Maar zij bezat ook de genade van Martha om in vurige liefde te dienen.”

Genade leert geloven, liefhebben en dienen. De predikers hadden haar het hemels brood gebracht. Zij hadden haar door Gods genade gevoerd naar de bron van het levende water. En nu wil zij hen bedienen met het brood en de drank, die het aardse leven sterken. Van vergelding is hier geen sprake, want wat deze mannen haar, in opdracht en de wil des Heeren, gaven, voor haar deden, is onvergelijkelijk meer, dan zij doen en geven kan. Dit is zij zich volkomen bewust. Toch wil zij dienen. Dienen uit liefde.

Lydia ziet uit naar het moment, dat de dienaren des Heeren in haar huis zullen komen. Hierin gaf zij blijk, genade te bezitten. De beleving van de gemeenschap der heiligen is de begeerte van haar hart. Nu is er echter één zaak die opvalt, wanneer zij haar verzoek tot de mannen Gods richt. Immers want zij zegt tot hen: „Indien gij hebt geoordeeld, dat ik de Heere getrouw ben, zo komt in mijn huis en blijft er.” Hierin ontdekken we ootmoed en de begeerte, het verlangen naar zekerheid. Lydia is na hetgeen geschiedt geen verheven vrouw. Geen vrouw, die naar haar eigen overtuiging er is. Zij staat naar zekerheid. Die zekerheid verkrijgt ze, wanneer de dienaren in haar huis komen. Hun inkomen is voor haar een vast bewijs, dat zij de Heere getrouw is. Haar geloof zal door deze daad gesterkt worden. Wanneer zij de dienstknechten Gods in haar woning mocht begroeten, dan kwam voor haar besef de Zender Zelf bij haar binnen.

Heeft de Heere het Zelf niet gezegd: „Die u ontvangt, die ontvangt MIJ en die MIJ ontvangt, ontvangt Hem, die Mij gezonden heeft.”

Wanneer de apostelen zouden weigeren, dan zou dit voor haar een duidelijk teken zijn, dat zij de Heere niet toebehoorde. Met spanning heeft zij op het antwoord van de discipelen gewacht.

Hun antwoord was negatief. Niet, dat zij twijfelden aan de betoonde genade des Heeren. Graag zouden zij de woning van Lydia binnengetreden zijn, maar zij konden dit niet doen. Ambtshalve niet. Zij konden tegenover de Filippiërs zo licht de schijn op zich laden, dat ze om de brode het evangelie verkondigden en daarom hun intrek namen bij de welgestelde Lydia.

Lydia dwong hen echter. Gedrongen door de liefde van Christus hield zij aan.

Geraakt door diezelfde liefde konden de discipelen des Heeren het uiteindelijk niet nalaten. Welk een blijdschap vervulde het hart van Lydia. Zij werd om 's Heeren wil waardig gekeurd een kind des Heeren genaamd te worden. Zij behoorde Hem toe. Haar geloof werd rijk bevestigd.

Welk een uur brak er aan in Lydia's woning. Haar huis werd een Bethel. Een huis Gods. In die woning liet de Heere Zich niet onbetuigd. Hij was kennelijk in hun midden. Hij was aanwezig als Profeet, Priester en Koning. De band der gemeenschap werd ook gevoeld. Hier kon gezongen worden Psalm 133.

Wanneer de Heere werkt krijgen we vijanden, maar ook vrienden. We ontvangen vrienden van Hem. Dan wordt er een band gelegd, die wel kan rekken, maar nimmer verbroken kan worden.

Het huis van Lydia werd een huis van betekenis. Daar werd de gemeente van Filippi gesticht. De huisgemeente is zelfs uitgebreid tot een stadsgemeente.

De apostel Paulus is deze gemeente nimmer vergeten. In zijn brief aan Filippi geeft hij duidelijk blijk van zijn hartelijke verbondenheid aan haar. Hij noemt haar: „zijn blijdschap en kroon”. En wanneer hij aan haar denkt is er erkenning jegens de Heere. Erkenning voor hetgeen HIJ gedaan heeft. Die erkenning leeft ook in de gemeente. Ook in het hart van Lydia. Want door Hem, door Hem alleen: een geopend hart; een luisterend oor en een geopende woning.

Ds. M.C. Tanis.

De Tabernakel 10e les.

De Gouden Kandelaar

We treden nu in onze gewijde aandacht het HEILIGE van de tabernakel binnen om drie voorwerpen te bezien, namelijk: de GOUDEN KANDELAAR, aan de linkerzijde staande; recht daartegenover: de TAFEL DER TOONBRODEN en daartussen, even voor het voorhangsel van het Heilige der Heiligen, het GOUDEN REUKOFFERALTAAAR.

Allereerst dus een en ander over de GOUDEN KANDELAAR of „LUCHTER”.

In het Heilige waren geen ramen. Vandaar de plaatsing van deze GOUDEN KANDELAAR, opdat de dienstdoende priester door haar licht hun werk konden doen in het Heilige.

Zoals we al in onze vorige les opgemerkt

Van de administratie

We ontvingen in de afgelopen periode f 36,- aan giften en konden 5 nieuwe abonnees inboeken. Hartelijk dank hiervoor. Wie zich nu abonneert op ons blad, ontvangt de nummers die tot 1 januari verschijnen gratis. Wie weet nog nieuwe abonnees te winnen? Jong en oud doe uw best, en wij verzorgen de rest.

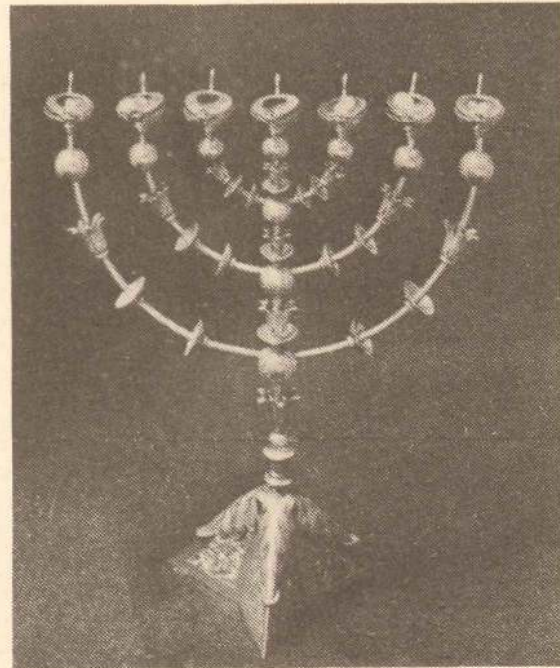
Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn. Tel. 01720 - 74202, giro 704350.

Van de Redactie

1. Voor de school van Dundas en Hamilton kwam per bank binnen van het fonds Van den Heuvel een bedrag van **achtduizend gulden**. Waarvoor heel hartelijk bedankt. Daardoor was ik in staat weer een bedrag van f 10.000,- aan de penningmeester van de schoolvereniging over te maken. Uit het laatste maandbericht dat ik ontving bleek dat aan de verplichtingen kon worden voldaan, maar dat de kas leeg is.

2. **Mr. A.S. te M.B., Ont.** Hartelijk dank voor uw brief met cheque voor 2 abonnees op ons blad. En: hartelijke groeten.

B.

hebben over dat eerste kleed met haar prachtige kleuren en borduurwerk van de cherubim, wat moet het toch voor die dienstdoende priester een allerschoonst gezicht zijn geweest, naar boven ziende op dat kleed bij het schijnsel van het kandelaarlicht! Dan moest hij wel met bewondering in zichzelf zeggen: „Hier weidt mijn ziel met een verwond'rend oog!”

Maar laten wij deze kandelaar wat nader bezien, alsook in haar schone betekenis. Ja, zij was met recht een WONDERSTUK, een kunstwerk van „louter goud”. D.w.z. onvermengd, d.w.z. niet met zilveren deeltjes gemengd, dus van het allerzuiverst goud. Om dat allerzuiverst goud te verkrijgen, werd het gelouterd of gezuiverd in een smeltkroes. Psalm 12 vers 7 zegt: zeven maal. Het zeer bijzondere van de Gouden Kandelaar was ook, dat zij uit één klomp goud vervaardigd was, dus als één schoon geheel. De „rieten” of zijarmen waren dus niet aan de schacht of stam gesoldeerd om zo te zeggen. Zo ook niet met de „versieringen”,

welke tussen die zijarmen en aan de stam waren aangebracht.

Zij bevatte zelf geen licht. Zij was „draagster” van het licht, dat uit de olie in een „schaaltje” met de pit erin, haar schijnsel gaf. Zo was dus de Kandelaar „lichtdraagster”.

En als zodanig was zij een uitbeelding van de Kerk des Heeren.

Want dat lezen we in Openbaring 1 : 20, waar de Gemeente des Heeren vergeleken wordt met „zeven gouden kandelaren”. Daar staat: „En de zeven kandelaren, die gij gezien hebt, zijn de zeven gemeenten.” Dit zijn de zeven gemeenten van Klein-Azië: Efeze, Smyrna, Pergamus, Thyatire, Sardis, Philadelphia en Laodicea.

Welnu, zo krijgt 's Heeren Kerk haar licht van Christus. Hij sprak: „Ik ben het Licht der wereld”. Ja, „alle schatten der wijsheid en der kennis Gods zijn in Christus verborgen”, schrijft de apostel in Kolossenzen 2 : 3.

Het licht van de kandelaar straalde uit de **zeven lampjes. Drie uit de linkerzijde en drie uit de rechterzijde**, terwijl de zevende was gevormd aan de top van de kandelaar. Wel liepen de beide drie armen met een kromming van een vierde cirkel omhoog, maar toch zó, dat ook de bovenste, de kortste zijarm, op gelijke hoogte met de andere zes uitkwam. U ziet dit op de foto.

We zien ook tussen rieten of zijarmen „versieringen” aangebracht. Deze bestonden uit het „schaaltje”, waarin de olie met het pitje was. Dit schaalje had de vorm van een halve amandelnoot, in de lengte doorsneden; verder uit een „knoop” of „knop” en een „bloem”, die volgens de Griekse overzetting een „lelie” was.

Wanneer we hier herinneren aan het feit, dat de kandelaar uit één klomp goud was bewerkt, waartoe ook de „rieten” en de „versieringen” behoorden, dan moet deze kandelaar dus wel als een KUNSTSTUK worden aangemerkt!

Zo verkregen haar „versieringen” schone heils-betekenis, waarop we nader willen terugkomen.

Maar eerst een en ander over deze „Gouden KANDELAAR” in haar rijke betekenis. Zij kunnen allereerst een duidelijke vergelijking maken van de Kandelaar en haar zijarmen met de gelijkenis van de „wijnstok en haar ranken”, welke gelijkenis ons ook wijst op Christus en Zijn volk. En waarin bestaat dan die vergelijking?

Wel, bij de Kandelaar in het Heilige met haar „rieten” of „armen” kunnen we een overeenkomst opmerken met een **boom** en zijn takken, hier in 't bijzonder dan als een wijnstok en zijn ranken.

Zo heeft Christus gezegd: „Ik ben de Wijnstok en gij de ranken; die in Mij blijft en Ik in hem, die draagt veel vrucht.” (Johannes 15 : 5).

Zo komt hier voor ons de ernstige vraag naar voren: Mag ik ook zulk een rank zijn aan die Wijnstok? Maar dan een „levende” rank. Want er zijn ook **dode** ranken, die wel aan de wijnstok zitten, maar geen **levensrelatie** met de wijnstok hebben.

Dat geldt ook van hen, die wel lid van een kerkverband zijn, doch slechts „uiterlijk”, alleen krachtens de doop, maar niet krachtens haar „betekenende zaak”, de wedergeboorte. Deze „dode” ranken zullen eens buitengeworpen worden.

O, wat is dan de „**inlijving**” in de ware Wijnstok noodzakelijk. En hoevelen menen en houden er zich voor „levende” lidmaten van de kerk krachtens een slechts „uiterlijke” levenswandel, op zichzelf prijzenswaardig, maar niet genoeg voor de eeuwigheid! Zij missen de ware levensvruchten uit de Wijnstok. Zij kunnen het zo best doen met het „**kunstlicht**” van het nabij-komend werk. Daarvoor is juist het „bekommerde” hart zo ontrust, maar voor zulk een hart blijft het zeker waar: „En Ik zal geven, dat hun werk in der waarheid zal zijn.” Jesaja 61 : 8.

De lampen van de Kandelaar brandden ook des nachts.

Zij moesten ook dagelijks gereinigd worden en wel des morgens. Door het branden van de lampen zonk de pit neer en dreigde zij dus in de olie weg te zinken. Daarom moest de pit weer opgetrokken worden en de verbrandde **punt afgesneden**.

Wat ligt hierin treffende vergelijking.

Zo kan Gods kind wel eens in een ingezonken zielsgeteldheid geraken, ook door bestrijdingen en aanvechtingen van de duivel, also een „rokende vlaswiek” gelijk. Ja, ook bekommerden, die aangevochten worden over hun „staat” voor de eeuwigheid.

O, wat is het voor dezulken dan een bijzondere vertroosting, dat de Heere hen verzekert met die kostelijke belofte uit Jesaja 42 : 3: „Het gekrookte riet zal Hij niet verbreken en de rokende vlaswiek zal Hij niet uitblussen.”

En wanneer dan de vernieuwde toevoer van de olie, als beeld van de werking van de Heilige Geest, weer plaats heeft, dan rijst de gedoofde **pit** weer omhoog en daalt het licht weer neer in de ziel van „God's vertroostend Aangezicht”.

Dan mag zulk een „lichtdrager” weer vervaardigd worden die kostelijke vrucht te openbaren van het: „Laat uw licht also schijnen voor de mensen, dat zij uw goede werken mogen zien, en uw Vader, Die in de hemelen is, verheerlijken.”

Lezer(es)! Bent u ook zulk een „riet” van die Kandelaar geworden? Misschien zulk een „rokende vlaswiek”?

Hebt u al „olie in uw vaten”? Zo niet, gaat dan nog tot de „verkopers”. Zij is „om niet” te krijgen!

Vreselijk zal het zijn voor degenen, voor wie het „te laat” is, als het „heden der genade” voorbij is en dat kan zo vlak bij liggen! Dan vind u „de deur gesloten” en moet u de stem vernemen: „Ik heb u nooit gekend!”

Nog staat de „kloppende Heiland” voor de deur van uw hart en zegt: „Ik raad u, dat gij van Mij koopt goud, beproefd komende uit het vuur, opdat gij rijk moogt worden en witte klederen, opdat gij moogt bekleed worden en de schande uwer naaktheid niet geopenbaard worde; en zalf uw ogen met ogenzalf, opdat gij zien moogt.” Openbaring 3 : 18. Maar voor die ware „lichtdragers” zou eens worden vervuld:

„En aldaar zal geen nacht zijn.”

In de volgende les D.V. willen we nog even stilstaan bij de heilrijke betekenis van de genoemde „versierselen” aan de Kandelaar. En nog iets zeggen van het „voetstuk”, waarop de Kandelaar gezet was.

Dr.

v.L.

Uit de gouden Schatkist 6.

ZIE OP EEN GEKRUISIGDE CHRISTUS

Bekering is het heerlijkste werk van God. De schepping van de zon is een heerlijk werk, toen God haar door de wolken liet schijnen, haar zegeningen op ieder werelddeel uitspreidende. De verandering in het voorjaar is wonderlijk, als God het gras doet herleven, aan de dode bomen nieuwe bladeren geeft en de bloemen op de aarde doet uitspruiten. Maar nog veel heerlijker en wonderlijker is de bekering ener ziel! Het is de schepping van een zon, die in alle eeuwigheid zal schijnen; het is het voorjaar van de ziel die geen winter zal kennen; het planten van een boom die in alle eeuwigheid in Gods paradijs zal bloeien.

I. De bron van bekering. De hand van Christus: „Over het huis van David en over de inwoners van Jeruzalem zal Ik uitstorten de Geest der genade en der gebeden; en zij zullen Mij aanschouwen die zij doorstoken hebben.” De Heilige Geest wordt gezonden door die hand, die aan het vervloekte hout doorstoken werd. Waarlijk de Heilige Geest woont in het hart des Vaders. Jezus noemt Hem: „De Geest der waarheid die van de Vader uitgaat,”; en: „Hij is in God gelijk de geest des mensen in Hem is.” Hij woont van alle eeuwigheid in de schoot des Vaders en in de Zoon. Maar toch is het waar, dat de Vader de Geest aan Christus gegeven heeft: „Het is des Vaders welbehagen dat in Hem al de volheid wonen zou.” (Col. 1 : 19). Jezus heeft de gave des Heiligen Geestes ontvangen als een beloning voor Zijn werk. Het is passend dat Hij die voor zondaars stierf, ook de Heilige Geest zou kunnen geven aan wie Hij wil, en een van Zijn laatste woorden tot Zijn discipelen waren: „Ik zal Hem tot u zenden en wanneer Hij zal gekomen zijn, zal Hij de wereld overtuigen van zonden.” (Joh. 14 : 5).

1. Dit leert de ontwaakte ziel van waar hun bekering komt. Gevoelen enige onder u, dat gij de toestand uwer zielen inziert? Dan heeft een pijl van overtuiging uw hart getroffen. Zie op de pijl, zij kwam uit de boog van Christus! Christus nam haar uit Zijn pijlkoker. De veder is getekend door het bloed van de doorstoken hand. Die pijl kwam van de hand der liefde, van de hand die aan het kruis genageld werd. O zoon, neem dit dan aan als een bewijs dat Christus u wil zalig maken. Hij wil met u onderhandelen; ga dan

niet terug; trek de pijl niet uit uw hart, heel de wond in het minste niet. Ga tot Hem, en dezelfde hand die u gewond heeft zal u ook genezen. Heere, geef dat indien ik van U vrede niet krijg, ik hem van niemand anders mag ontvangen.

2. Wanneer gij anderen zwaar gewond ziet, moet gij hierin de hand van Christus erkennen. Ik heb gezien dt sommigen de hand van de leraar, maar niet de hand van Christus erkennen. Dit is een grote smaad onze Immanuel aangedaan! Er werd van de voorvaderen gezegd dat God een groot gedeelte van de zegen van hun arbeid wegnam omdat het volk niet van hen af op Christus kon zien. Dit vind ik ook onder u. De Heere leert u om niet alleen op uw voorgangers te zien, maar op Hem, op onze verheerlijkte Heiland, rijdende op een wit paard en Zijn pijlen van zich werpende.

3. Bidt Christus dat Hij dit doen mag. Indien Hij de Geest uitstort, wie kan dit verhinderen? Ik twijfel niet of velen onder u, die heden opgekomen zijn, zouden weggebleven zijn, indien gij wist dat Christus u heden bekeren zou. Ik vrees dat er enigen onder u zijn, die uw ogen gesloten, uw oren gestopt en uw hart dicht gemaakt hebt uit vreze dat gij zoudt bekeerd worden en dat Christus u genezen zou. Gij zoudt geen wennend, bidden en eenvoudig gelovige in Christus willen genoemd worden. Maar o indien Christus de Geest heden uitstort, dan zal uw hart week worden. Gij zult zelfs wenen en uitroepen: „Wat moet ik doen om zalig te worden?”

Wanneer Christus de Geest niet uitstort, dan spreken en arbeiden de leraars tevergeefs. Het is alsof zij tegen de wind of tegen de golven der zee spreken. Maar als Christus van Zijn troon opstaat en de Geest uitstort, dan worden de zwakste pogingen machtig. Het Woord komt niet alleen in woorden. Een ezelskinnebakken was een zeer zwak zwaard om mensen te doden, maar in de hand van Simson was het machtig, zodat hij er duizend man mee sloeg. Een slinger en een steen waren een nietig wapen om daarmee een gewapende reus tegemoet te gaan; en toch, toen David de steen slingerde zonk dezelve in het voorhoofd van de reus, zodat hij met zijn **aangezicht ter aarde viel. O gelovigen, bidt dat de slinger en de steen heden in de hand van de Zoon van David mogen zijn; dat het Woord heden in de verhardste harten ingang mocht vinden en dat zelfs de grootste zondaars zich mogen bekeren.** O ik vrees dat velen onder u van het hoofd tot de voeten tegen Gods Woord gewapend zijn. Gij spot wellicht in uw gerustheid, maar lieve vrienden, ziet op de arm van Immanuel die de hoogmoedigen kan ten onder brengen. Bidt dat Hij de Geest moge uitstorten. Ik geloof dat een stil gebed van een eenvoudige gelovige een heerlijk werk Gods in een stad kan teweeg brengen. Indien er onder ons mensen waren gelijk Noach, Job of Daniël, dan zouden wij een rijke zegen mogen verwachten.

II. De Geest die bekeert. 1. De Geest der genade. Hij wordt zo genoemd, omdat Hij uit vrije genade tot de ziel komt en in haar werkt. Wanneer de Geest Gods voor het eerst tot een ziel komt, dan vindt Hij niets wat Hem zou uitnodigen om te blijven. Hij vindt de ziel gelijk aan droge beenderen zonder enige gedaante of heerlijkheid, zonder enige begeerte om het leven te vinden. De natuurlijke mens heeft even weinig aanzien als een droog geraamte en verlangt evenmin naar genade als een dood lichaam. Integendeel, er is alles in een ziel om de Geest te verjagen. Hij is een Heilige Geest, maar Hij vindt het hart een bron van bederf, vol van de ergste lusten en begeerlijkheden. Hij is een Geest van liefde, maar Hij vindt het hart des mensen vol van opstand en haat jegens God. Hij is een ijverige Geest, maar Hij vindt het hart des mensen vol van toverij en van afgrijselijke afgoden. O ik stel me voor dat de Heilige Geest in het hart van enigen uwer ziet, zeggende: „Waarom zou Ik tot zulk een ziel komen? Zij heeft mij niet nodig om zich te bekeren; zij wil liever alleen blijven. Zij wil liever haar lusten volgen, waarom zou Ik haar dan storen? Ik zal haar alleen laten.” Blijf, blijf Geest van genade! Kom, uit vrije genade. Kom, niet omdat wij u nodig hebben, maar omdat Gij liefderijk zijt. Kom en doe deze droge beenderen opstaan en de naam van Jezus aanroepen.

Sommigen onder u weten dat Hij op deze wijze tot u kwam. Hij vond u in opstand en

Vervolg op pag. 120.

Onze verhouding ten aanzien van de Nederlands Gereformeerde kerken

I. Op de drempel?

„Ik zou op de drempel van federatievorming tot de Christelijke Gereformeerde broeders en zusters willen zeggen: „U zult het best wel zwaar met ons krijgen. Want we zijn intellectuelen en individualisten van huis uit; erg gesteld op onze vrijheid, maar niet vrij van de hoogmoed waardoor we soms denken dat we het beter doen dan u. Maar laat u daardoor toch niet weerhouden met ons te gaan en onze last te dragen”, aldus ds. G. v.d. Brink, Nederlands Gereformeerd predikant te Rotterdam, lid van de Commissie van samenspreking met de Christelijke Gereformeerde Kerken. (Opbouw 25.6.82).

Federatievorming is volgens hem zowel een „kans” voor de Christelijke Gereformeerden als voor de Nederlands Gereformeerden. Een kans die niet gemist mag worden. Een kans voor de Christelijke Gereformeerden omdat in de Nederlands Gereformeerde Kerken „de grote levensvragen” aan bod komen in de prediking. „Wij menen in alle ootmoed dat onze Kerken daarmee gezegend zijn door het werk van mensen als Abr. Kuiper, A. Janse, de Wijsbegeerte der Wetsidee, onze professoren uit Kampen en laatstelijk nog het werk van dr. Fr. Schaeffer, dat veel ingang kreeg in onze kring. Nu de consciëntie was vrijgemaakt van vrees, verbaasdheid en verschrikking om tot God te gaan (artikel 23 Nederlandse Geloofsbelijdenis) kwam er veel aandacht voor de vraag hoe wij als lichten zouden kunnen schijnen op de vele terreinen van het leven. Ik geloof werkelijk dat vereniging met onze Kerken vanwege deze winst voor de Christelijke Gereformeerde Kerken een kans is”. Ds. v.d. Brink kan zich toch moeilijk aan de indruk onttrekken dat in de Christelijke Gereformeerde Kerken de prediking „eenzijdig” was of is en zich teveel richt op de „zaligheid van de ziel”. Gevolg: verlies van veel jongeren met name uit de kringen van de intelligentsia.

Welnu, dit kan in de toekomst voorkomen worden door de kans te grijpen die ons nu geboden wordt door de Nederlands Gereformeerde Kerken n.l. die van de federatievorming.

Ik moest het nóg eens lezen: „op de drempel van federatievorming”. Is het werkelijk al zo ver? Dat een eventuele federatie met de Nederlandse Gereformeerde Kerken verstrekkende consequenties heeft voor ons eigen kerkverband kan een ieder duidelijk zijn. Het is hoog tijd ons op deze verhouding nader te bezinnen nu wij volgens ds. v.d. Brink de drempel zijn genaderd.

Nu beseft de Nederlandse Gereformeerde predikant natuurlijk wel dat de uitslag van de enquêtes, waarin de plaatselijke verhoudingen gepeild werden heel andere gedachten en verwachtingen oproepen dan éénwording, al dan niet via federatievorming.

Echter „niet de uitslag van de enquête beslist maar het gebod Gods. Al waren veel meer Kerken tegen dan bleef dat gebod”. Men vraagt zich intussen dan wel af waarom eigenlijk die enquêtes gehouden zijn. Ook de vraag: houd ik zoveel van die Kerken, mag volgens hem niet beslissend zijn.

Christus' gebod: „opdat zij allen één zijn”, is voor ons een gebod. In het voorafgaande vers (v. 20) lezen we echter: „En Ik bid niet alleen voor dezen, maar ook voor degenen die door hun Woord in Mij geloven zullen”. Daarop volgt vers 21: „opdat zij allen één zijn”. Mensen die door het apostolische Woord „in Christus geloven” moet elkaar kunnen vinden. Over de inhoud van het „in Christus geloven” moet dan echter nog wel gesproken worden. Want juist op dit punt schijnen zich problemen voor te doen die echte eenheid en éénwording in de weg staan

II. Kerkhistorische achtergronden

Wie zijn de Nederlandse Gereformeerden? Wij worden geacht te weten wat de Christelijke Gereformeerde Kerken zijn zowel qua beginsel (1892) als in hun huidige openbaring. Maar wie zijn de Nederlandse Gereformeerden?

Voor de benaming Nederlands Gereformeerd hebben deze kerken niet lang geleden officieel gekozen. Daarvoor droegen zij de naam: Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt buiten verband. Wie deze benaming van achteren naar voren leest, gaat kerkhistorisch gezien al een licht op. De Nederlands Gereformeerde Kerken zijn dus een af-

takking van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt. De scheiding vond plaats door de „uitstoting van 1968”. (Opbouw 11.6.82). Dit kerkverband is op haar beurt voortgekomen uit de Gereformeerde Kerken in Nederland. Dit laatste kerkverband is zoals u weet ontstaan uit een Vereniging van de zogenaamden Dolerenden en Christelijke Gereformeerden. De Vereniging vond plaats in 1892. Wij dienen deze kerkhistorische lijn goed vast te houden. Zij verklaart mijns inziens de strubbelingen die de samensprekingen met de Nederlands Gereformeerden tot nu toe kenmerken, zodat men nu de toevlucht lijkt te moeten nemen tot de structuur van een federatie, omdat rechtstreekse vereniging tot de onmogelijkheden behoort.

In „De Wekker” van vrijdag 23 juli 1982 schrijft D. Koole vele reacties te hebben ontvangen uit de Kerken op een drietal artikelen over de kontakten tussen de Nederlands Gereformeerde en de Christelijke Gereformeerde Kerken. Hij vermeldt ook reacties te hebben ontvangen uit de kring van „Bewaar het Pand”, hetgeen „getuigt van goede kerkelijke opvatting”. De meeste reacties kwamen hierop neer dat „de geestelijke affiniteit ontbrak tussen de samensprekende kerkeraden”. Het ontbreken van affiniteit is „geen kwestie van andere verwoording van zaken, maar van structureel inzicht”.

Een andere visie op de gemeente, de betekenis en plaats van het Verbond in de prediking, zonde en genade, schuld en vergeving. Beslist geen ondergeschikte punten.

Hoewel Koole deze reacties waardeert, schijnt hij ook niet ver meer van de drempel verwijderd te zijn, aangezien de leden van de Nederlands Gereformeerde Kerken in het artikel bij ons vrijmoedig geïntroduceerd worden als „onze Nederlands Gereformeerde broeders en zusters”.

Dan móet er natuurlijk wel wat gebeuren. Broeders en zusters mogen niet gescheiden leven. Daarvan zijn wij in het algemeen gesproken ook overtuigd.

Vrijmaking 1944

De Nederlands Gereformeerden wortelen kerkhistorisch dus in de Gereformeerde Kerken in Nederland.

In het „Informatieboekje van de Nederlands Gereformeerde Kerken” van 1974 schrijft prof. C. Veenhof over de Vrijmaking van 1944. Hij laat daarin duidelijk uitkomen dat men zich in 1944 niet heeft willen vrijmaken van de Gereformeerde Kerken maar dat het ging „om een zich vrijmaken van de leéruitspraken en de daarmee in verband staande tuchthandelingen”. Met verwijzing naar Luther, die getroffen werd door de „pauselijke” banvloek en geplaatst werd buiten de „pauselijke” Kerk, wordt ons duidelijk gemaakt, dat men ondanks de „zonden” van de Kerk gebleven zou zijn.

De Generale Synode van 1939 en 1942 deed echter, ondanks een verzoek van de meerderheid van de Kerken om dit niet te doen, een aantal leéruitspraken over Verbond en doop e.d. waardoor vele leden en ambtsdragers in gewetensnood werden gebracht. Een leéruitspraak die zeer veel verzet opriep, na de felle discussies over Verbond en Doop in de jaren '30, was die over de veronderstelde wedergeboorte: „Het zaad des Verbonds is krachtens de belofte Gods te houden voor wedergeboren en in Christus geheiligd totdat bij het opwassen daarvan uit hun wandel of leer het tegendeel blijkt”. Volgens deze leéruitspraak was de Doop: „de verzegeling van de Goddelijke verzekering dat de dopeling het heil heeft ontvangen; te weten dat hij met Christus' bloed en Geest van al zijn zonden gewassen is”.

Velen in de Gereformeerde Kerken verwierpen deze synodale uitspraken als in strijd met de Heilige Schrift. Verwezen werd naar Calvijns opvatting over de beloften van het genadeverbond. Benadrukt werd terecht dat alleen in de weg van geloof en bekering de weldaden van het Verbond aan de bondeling worden geschonken. Op het breken van het Verbond volgt de wraak van het Verbond. De bezwaarschriften werden afgewezen. Toen volgde een „verklaring van gevoelen” van de „verontrusten”. Men deed een tegemoetkoming: „Wil iemand de kinderen der gelovigen voor wedergeboren en in Christus geheiligd houden, dan willen wij hierin aan een ieder volkomen vrijheid laten”.

De Synode verklaarde ondanks deze tegemoetkoming (typerend voor Vereniging van 1892) de leéruitspraken voor bindend.

Honderden predikanten, ouderlingen en ambtsdragers geraakten, aldus Veenhof, in gewetensnood. Men verwierp de bindende leéruitspraken met als logisch gevolg: veel schorsingen en afzettingen.

De Synode schorste prof. Greydanus en ds. Lindeboom. In lagere vergaderingen volgden vele schorsingen en afzettingen.

De breuk werd een feit in het jaar onzes Heeren 1944. Een nieuw kerkverband werd gevormd: De Gereformeerde Kerken, vrijgemaakt.

Volgens Veenhof, vrijgemaakt van de bindende leéruitspraken, niet van de Kerken! Ook deze interpretatie van de Vrijmaking zal later mede oorzaak zijn van de „uitstoting van 1968”.

Uitstoting 1968

Binnen dit nieuw gevormde kerkverband ontstonden al spoedig grote spanningen.

1) In 1956 wordt de gehele redactie van het kerkelijk orgaan „De Reformatie” ontslagen. Hiertoe behoorden o.a. prof. Jager, Veenhof en Doekes.

Een week later werd het weekblad „Opbouw” opgericht waarvan o.a. Veenhof, Jager en Doekes de redactie vormden.

2) In verband met samensprekingen met de Gereformeerde Kerk synodaal te Groningen, werd de Vrijgemaakte predikant ds. v.d. Ziel geschorst. Toen de Generale Synode van Rotterdam-Delfshaven 1964 deze schorsing handhaafde, stelde een deel van de gemeente van Groningen zich achter haar predikant. Er ontstond een noodgemeente, de zogenaamde Tehuisgemeente.

Hier hebben we eigenlijk de eerste buiten-verbandsgemeente!

Februari 1966 deed de Tehuisgemeente een brief uitgaan met een verzoek om voorbede en wel aan alle Vrijgemaakte Kerken.

In datzelfde jaar reageerden op dit verzoek 25 leden van de Vrijgemaakte Kerk, waaronder 19 predikanten met de zogenaamde

Open Brief.

Deze brief heeft de buitenverbandplaat-sing bespoedigd. De kern van deze brief is: het verzet van een groot aantal leden tegen het zogenaamde „Vrijmakingsgeloof”.

Dit Vrijmakingsgeloof houdt volgens Veenhof in: „dat de bedding van Christus' Kerkvergaderende activiteit via de Vrijgemaakte Kerken loopt”.

Dit Vrijmakingsgeloof werd met confessioneel gezag bekleed, met name art. 28 N.G.B. De konsekwentie van dit geloof was: geen samensprekingen meer met de Gereformeerde Kerken synodaal. De Gereformeerde Kerken werden beschouwd als „besmet gebied”. De enige vorm van geoorloofd contact was: aansluiting bij de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt. De algemene opvatting is: „Wie vereniging zoekt met de gescheiden broeders raakt uit de koers”. Wie niet met Christus vergadert, die verstroot.

De 25 ondertekenaars hebben evenwel geen spijt gehad van de Vrijmaking in 1944 op zich. Het was een „gehoorzaamheid door de Heilige Geest gewerkt”.

Niettemin achtten de 25 woordvoerders, ondertekenaars van de Open Brief, dat nu toch pogingen tot herstel van eenheid met de Gereformeerde Kerken synodaal moesten worden ondernomen.

Waarom? „Opdat de wereld gelove”. Eenheid van de Kerken dient haar geloofwaardigheid. Men beseft wel de moeilijkheden die in dat zoeken van eenheid zullen rijzen ná een periode van 20 jaar lange vervreemding met name betreffende het oecumenisch probleem, vragen over het Schriftgezag, de kerkregering, enz. Niettemin moeten we leren denken in wereldproporties in plaats van toe te geven aan „Klein-vaderlands-gedoe”.

De centrale gedachte van de Open Brief is dus:

a. positief: het gehoorzamen aan het gebod tot eenheid van de kinderen Gods;
negatief: de verwerping van het trotse vrijmakingsgeloof.

Deze stellingname kwam de ondertekenaars en hun achterban duur te staan.

De volgende stap die leidde tot de „uitstoting van 1968” was een vrij uniek voorval op de Generale Synode van Amersfoort 4 april 1967.

Door de Particuliere Synode van Noord-Holland was afgevaardigd ds. B.J.F. Schoep. Nadat de geloofsbriefen waren vastgesteld ging de Synode in Comité-generaal. Door de Drentse Particuliere Synode-afgevaardigden was namelijk een instructie ingediend met het voorstel ds. Schoep niet te tolereren op de Generale Synode. Hij was namelijk medeondertekenaar van de genoemde Open Brief.

Daarop nam de Generale Synode het besluit aan dat ds. Schoep niet ontvangen kon worden als afgevaardigde. Hij had als ondertekenaar de N.G.B. in het bijzonder art. 27 - 29 disputabel gesteld.

De artikelen 27 - 29 moeten namelijk uitgelegd worden als een staan van de Vrijgemaakte Kerken tegenover de Synodaal Gereformeerde Kerken én andere Kerken - als ware Kerk tegenover niet ware Kerken, volgens Veenhof opnieuw een „leeruitspraak”.

Ds. Schoep beriep zich op de Particuliere Synode van Noord-Holland, die zich achter hem stelde. De Particuliere Synode oordeelde als volgt: De Generale Synode heeft niet het recht om Particuliere Synode-afgevaardigden weg te zenden. Deze beslissing (van terugroeping) berust bij de Particuliere Synode. Men achtte deze handelwijze in strijd met de artikelen 30, 55 en 85 van de Dordtse Kerkorde.

Intussen verklaarden de kerken van Wormerveer en Koog aan de Zaan de Synodale uitspraken voor krachteloos omdat één van hun afgevaardigden was teruggestuurd. Hun mededeling hiervan aan de Generale Synode werd lakoniek voor kennisgeving aangenomen. Daarop volgde een kerkelijke actie tegen de ondertekenaars van de Open Brief en hun sympathisanten. Ambtsdragers werden geschorst en afgezet. Op initiatief van prof. Kamphuis werd de volgende procedure voorgeschreven:

Bepaalde leden moesten de „getrouwe gelovigen” oproepen hun ontrouwe kerkeraden te verwerpen.

Op de eerstvolgende classis werd hun handelwijze gesanctioneerd. Bij uitspraak van de classis werd de afgescheiden groep tot ware kerk benoemd.

Zo werd een „zuivering” doorgevoerd in de Kerken, het G.P.V. en de schoolwereld. Zo raakten verschillende Gereformeerde Kerken vrijgemaakt, buiten het verband van die Kerken die de Generale Synoden van Amersfoort en Hogeveen volgden!

III. Synodale besluiten en samensprekingen

Dán volgen de kontakten tussen de Christelijke Gereformeerde Deputaten en de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt buiten verband. Kontakten die enerzijds leidden tot een zogenaamde Gemeenschappelijke Verklaring en verregaande samenwerking op plaatselijk niveau (bijvoorbeeld bevestiging van een predikant van de Christelijke Gereformeerde kerken door een Nederlands Gereformeerde predikant) en anderzijds: moeizame samensprekingen op plaatselijk niveau waarbij helaas gekonstateerd moet worden: een ontbreken van geestelijke affiniteit.

Geen kwestie van bewoórdingen, neen, maar een structureel ander inzicht in de hoofdzaken van het geestelijke leven.

Op plaatselijk niveau zit er geen vaart in de gewenste verbroedering. Dat hebben de cijfers van de enquêtes uitgewezen.

De vraag kan gesteld worden: waarom zit er niet meer vaart in dit proces van vereniging? Is er sprake van eigenwillige godsdienst, verwaarlozing van Joh. 17:21? Is het kerkelijke drempelvrees, de angst voor het onbekende in de Nederlands Gereformeerde Kerk? Aan de intensiteit van de samensprekingen ligt het niet. Vanaf de Generale Synoden van Hilversum 1968 tot op heden hebben zeer vele en langdurige samensprekingen plaatsgevonden tussen Deputaten voor eenheid van de Gereformeerde belijders in Nederland enz. en de speciaal daarvoor benoemde commissie voor samenspreking met de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Hiervan nu eerst een kort overzicht.

De Generale Synode van 1971, gehouden te Rotterdam, behandelde een brief van ds. C.P. Plooy, Gereformeerd vrijgemaakt buitenverband, geschreven namens de Commissie „gemeenschappelijke taken”. Daarin wordt vermeld dat de Vrijgemaakte Synode van Hogeveen maatregelen genomen heeft te-

gen een groot aantal Vrijgemaakte Kerken. De brief bevatte bovendien een verklaring van broederlijke gezindheid van de buitenverbanders ten opzichte van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Deze verklaring geschiedde namens het 1e Convent (De naam „Convent” is in de plaats gekomen van Synode) van de buitenverbanders, gehouden 1 mei 1971 te Zwolle.

In de derde plaats vermeldt deze brief het ontstaan van goede kontakten tussen de buitenverbandse Kerken en de Christelijke Gereformeerde Kerken. Men hoopte op uitbreiding van deze kontakten.

De Generale Synode had behoefte aan meer helderheid in de verhoudingen tussen de buitenverbanders en de Christelijke Gereformeerde Kerken. Deputaten Eenheid kregen dan ook opdracht nadere kontakten te leggen met de Commissie gemeenschappelijke taken „om te spreken over de verhouding van beide Kerken”.

5 november 1971 verzonden Deputaten Eenheid een brief naar bovengenoemde Commissie. Zij deden een voorstel om samensprekingen te houden.

In 1972 benoemde het Convent van Apeldoorn op haar beurt een speciale Commissie voor samenspreking met Deputaten van de Christelijke Gereformeerde Kerken.

Volgens het deputatenrapport in de Acta van 1974 (Generale Synode van Amsterdam-West) vonden in de periode 1971-1974 een 6-tal samensprekingen plaats. Gesproken werd over de nieuwe concept-kerk in plaats van de Dordtse Kerkorde (het gevaar van independentisme in de Nederlands Gereformeerde Kerken), de funktionering van de confessie, de ruimte die geclaimd werd over de opvattingen van ds. Telder ten aanzien van Zondag 22 H.C./de toeëigening des heils, waarbij opgemerkt werd van de zijde van de Christelijke Gereformeerde Deputaten dat de zaak van de eenheid zeer gediend zou zijn „indien wij kunnen melden dat op dit punt overeenstemming bestaat”.

Ten aanzien van de kenmerkenprediking werd overigens door de buitenverbanders kritiek geïoefend „op een artikel uit een onder ons verschijnend blad” waarin sprake is van een bouwer op kenmerken en niet op Gods beloften”. Daarop antwoordden de Christelijke Gereformeerde Deputaten dat op verschillende plaatsen in onze Kerken inderdaad sprake is van een subjectivistische inslag, die historisch te verklaren is. Daaraan werd echter ogenblikkelijk weer toegevoegd dat er een duidelijke wending optrad ten aanzien van de beloftenprediking. Dit klaar-blijkelijk om de ongerustheid bij de buitenverbanders weg te nemen.

Niettemin werd door Deputaten ook nadrukkelijk gesteld:

- 1) „er moet wel kenmerkenprediking zijn, maar daarbij gaat het om de vruchten van het ware geloof; niet om de gronden voor de zekerheid van het geloof”;
- 2) ook in Vrijgemaakte Kerken signaleerde men van onze kant een verkeerde kenmerkenprediking in „aktivistische geest”;
- 3) wij achten het waardevol elkaar (als Christelijke Gereformeerde Kerken/v.d. M.) vast te houden.

De Generale Synode van 1974 konstateerde op grond van de rapportage van Deputaten Eenheid een „verblijdende mate van eenstemmigheid op het punt van de toeëigening des heils” namelijk tussen Deputaten Eenheid en de buitenverbandse Commissie.

Daarover sprak de Synode haar dankbaarheid uit. Intussen gevoelde men wel dat een eventuele vereniging geen feit kon worden zonder nader onderzoek te verrichten op plaatselijk niveau. 1892 was nog niet ver-
geten. Overigens: een juist gereformeerd kerkordelijk beginsel. Een enquête zou licht moeten verschaffen over de plaatselijke verhoudingen. Deputaten kregen ook de opdracht er bij de plaatselijke kerken op aan te dringen kontakten te beginnen, te bewaren of te versterken. Vervolgens moest de gekonstateerde overeenstemming tussen Deputaten en de buitenverbandse Commissie verwerkt worden in een zogenaamde „Gemeenschappelijke Verklaring”, om als hand-leiding te dienen bij plaatselijke samensprekingen.

Aldus geschiedde.

Gemeenschappelijke Verklaring

Het Deputatenrapport in de Acta van de Generale Synode van 1977 vermeldt dat de Gemeenschappelijke Verklaring tot stand

gekomen is. Aanvankelijk leefde bij de buitenverbanders wel de vrees voor het ontstaan van een „extra belijdenisgeschrift”, maar tenslotte bewilligde men toch in het opstellen van een Gemeenschappelijke Verklaring over de toeëigening des heils.

Deze verklaring bevat een 7-tal punten.

1. Werk van de Heilige Geest en de Verkondiging.

De relatie tussen het verkondigde Woord en het zaligmakende werk van de Heilige Geest moet niet al te vanzelfsprekend opgevat worden.

2. Tweeërlei kinderen des Verbonds.

Niet allen aanvaarden de belofte van het Evangelie. Toch mogen de bondelingen als kinderen Gods worden aangesproken. Daarbij dient wel bedacht te worden dat kinderen des Koninkrijks buitengeworpen kunnen worden (Matth. 8 : 12).

3. Kenmerkenprediking.

Deputaten waren van oordeel dat in sommige Christelijke Gereformeerde Kerken inderdaad een subjectivistische inslag is te constateren. Er heeft zich echter een wending naar de beloftenprediking voorgedaan. Men moet overigens onderscheid maken tussen zelfbeproeving als gerechtvaardigd en zelfbeschouwing als verwerpelijk. Kenmerken van het geloof moeten in de prediking wel genoemd worden maar niet als grond van de zaligheid.

4. Oproep tot geloof en bekering

De Commissie erkende dat deze oproep typerend is voor de Christelijke Gereformeerde prediking. Deputaten verwijzen terecht naar Schrift en Belijdenis. De gemeente is ook in het Nieuwe Testament niet volmaakt. In deze lijn beweegt zich ook de Confessie Zondag 31 en Zondag 33 H.C.

De vraag kan hier gesteld worden: bedoelt men met onvolmaaktheid - een gemis van kennis van het zaligmakende werk van de Heilige Geest door de wedergeboorte of slechts gemis aan levensheiliging in het stuk der dankbaarheid.

5. Verhouding Wet en Evangelie.

Bij Deputaten leeft de vrees dat de aanklagende funktie van de Wet door de buitenverbanders wordt vergeten. Terecht wordt door Deputaten opgemerkt „Niet alleen door het Evangelie komt de mens tot zelfkennis”. God laat ons Zelf de 10 geboden „scherpelijk” prediken. Vraag en antwoord 115 H.C.

6. Geloof en wedergeboorte.

De Nederlands Gereformeerden leggen vooral de nadruk op de wedergeboorte door het geloof. Vergelijk art. 24 N.G.B. De Christelijke Gereformeerden Kerken leggen de nadruk op het geloof, als voortkomend uit de wedergeboorte. Vergelijk Dordtse Leerregels III, IV : 11, 12. Vergelijk artikel van prof. dr. J. van Genderen in „De Wekker” van 20 aug. 1982, in verband met 90-jarige herdenking.

7. De Heilige Geest en onze verantwoordelijkheid.

Uitgangspunt moet zijn: Filip. 2 : 12, 13: „Werkt uws zelfs zaligheid enz.” Eenzijdigheden vermijden:

- a. lijdelijkheid door over-accen-tuering Heilige Geest;
- b. werkelijkheid door over-accen-tuering verantwoordelijkheid.

Tot zover de Gemeenschappelijke Verklaring. Op bovengenoemde punten waren de Deputaten en de Commissie het dus eens geworden.

Enquête plaatselijke situaties

Dat met deze Gemeenschappelijke Verklaring alle vrees door de Nederlands Gereformeerden omtrent

- 1) de vanzelfsprekende verhouding Woord en Geest
- 2) aanspraak van gemeenteleden als kinderen Gods
- 3) gereserveerdheid ten aanzien van kenmerkenprediking
- 4) geringe oproep tot geloof en bekering
- 5) plaats van de Wet ten aanzien van het Evangelie (ontdekkende funktie)
- 6) prediking van de noodzaak der wedergeboorte tót geloof
- 7) over-accen-tuering van de menselijke verantwoordelijkheid in plaats van het vrijmachtige werk van de Heilige Geest

bij allen niet was weggenomen bleek uit de

uitslag van de enquête, waartoe de Generale Synode van 1974 opdracht had gegeven. Die enquête werd gehouden in het najaar van 1976. Van de 175 Kerken reageerden 130 kerkeraden.

Van die 130 kerken hadden 37 contact met buitenverbanders. Hiervan hadden er 14 kanselruil, waarbij naast „instemming” met de prediking toch ook een „kritische opstelling” bij een deel van de gemeente gekonstateerd werd.

We vermelden enige reacties bij de enquête:

- 1) wij vrezen voor verlies van eigen identiteit
- 2) wij vinden de eenheid binnen eigen Kerken belangrijker dan de eenheid met de buitenverbanders
- 3) wij constateren duidelijke verschillen in gemeentebesouwing
- 4) onze kerkdeuren staan open. Laten zij handelen volgens artikel 28 N.G.B.

Deputaten namen in hun rapport ook een evaluatie van de enquête op. Daarin wordt gesteld:

- 1) de begeerte naar eenheid leeft bij ons lang niet overal.
„Als de Kerken niet meekomen roept dit wederzijdse Deputaten tot bezinning.”
- 2) Het was Deputaten opgevallen dat het gebod Joh. 17 : 21 tot eenheid niet sterk leeft in onze Kerken, behalve Lelystad: Een unieke situatie, waar een Christelijke Gereformeerde predikant beide Kerken dient.

Toch ook stelden Deputaten: „Het is niet altijd duidelijk waar de oorzaak ligt?” (namelijk van de strubbelingen, v.d. M.) Is het omdat men tevreden is met „eigen knus kerkelijk leven” of is er een „gerechtvaardigde vrees” voor (wezenlijke) geestelijke verschillen?

Deputaten vrezen wel voor een wegebben van kontakten bij het uitblijven van eenwording.

Konklusie: Wij moeten geen eenheid forceren „die niet wortelt in de bodem der Kerken”.

In dit geval zou er sprake zijn van een repetitie van de ontwikkelingen in 1892!

Ondanks deze teleurstellende uitslag van de enquête meenden Deputaten toch in de toekomst mogelijkheden te zien, namelijk:

- 1) op het plaatselijk vlak
- 2) in ontmoetingen met ambtsdragers
- 3) door in de prediking nadruk te leggen op het eenheidsgebod.

Wij moeten eenheid blijven zoeken „niet alleen met buitenverbanders, maar met allen die in Waarheid onder het gezag van Gods Woord willen buigen.”

In dit opzicht wordt nogal eens geattendeerd op de Acte van Afscheiding en Wederkeer van 1834, waarin de Kerken van de Afscheiding zich uitspreken voor het

- 1) zoeken van gemeenschap met alle ware gereformeerde lidmaten en
- 2) voor de bereidheid om te willen verenigen met elke op Gods Woord gegronde vergadering.

N.B. Hiermee is dus eigenlijk al uitge-sproken dat de buitenverbanders beschouwd dienen te worden als „ware gereformeerde lidmaten” en dat hun vergadering „op Gods Woord gegrond” is. Een probleem blijft dan wel: waarom dit door Deputaten Eenheid wel en op plaatselijk niveau nauwelijks wordt onderschreven.

Rode signaal genegeerd.

Op dezelfde Synode van Hoogeveen 1977 bleken niettemin nogal wat vragen te leven onder andere over de terzijdestelling van de Dordtse Kerkorde door de buitenverbanders. Het Deputatenrapport vermeldde: De buitenverbanders willen „via een Kerkelijk Akkoord zovelen als mogelijk meetrekken”. Wat is namelijk het geval? Een vrij groot gedeelte van de buitenverbanders verzette zich tegen de handhaving van de Dordtse Kerkorde. Met deze Dordtse Kerkorde waren zij in 1968 bij hun uitstoting voor hun gevoel mishandeld. Besloten werd daarom de Dordtse Kerkorde terzijde te stellen en te komen tot de opstelling van een nieuw Kerkelijk Akkoord, om „psychologische” redenen. Ondanks deze onopgeloste vragen over de Dordtse Kerkorde, de handhaving van de confessie: vrouw in ambt, kinderkommunie, Telder enz.,

ondanks de bedroevende uitslag van de enquête, werd de deur naar de zijde van de buitenverbanders nog wat verder opgezet,

mirabele dictus — zonder eerst binnenshuis orde op zaken te stellen.

Artikel 59 van de Acta vermelden namelijk de aanwezigheid van 2 afgevaardigden van de buitenverbanders, „ter bijwoning van de besprekingen” op voorstel van de Generale Synode-commissie die het rapport van Deputaten Eenheid bestudeerde.

Immers in 1976 waren de broeders Geleijnse en drs. Steenberghe ook namens Deputaten Eenheid op het Convent van de buitenverbanders uitgenodigd.

Het rode signaal van de enquête werd mijns inziens hier genegeerd. Dat blijkt uit de besluiten van de Generale Synode, artikel 118, Acta 1977. Daarin werd bepaald

- 1) niet alleen dat de prediking aandacht moet geven aan het Eenheidsgebod van Christus. Zijn gebod is voor ons een gebod;
- 2) dat samensprekingen door Deputaten voortgezet moeten worden;
- 3) dat Deputaten bij kerkeraden aandrang moeten uitoefenen om kontakten te leggen en aan plaatselijke eenheid classicaal gestalte te geven;
- 4) dat Deputaten een onderzoek moeten instellen naar federatiegedachte. Hieromtrent dienden zij met voorstellen te komen in 1980!

Tussen deze besluiten vinden we dan nog een opdracht aan Deputaten

- 1) bij buitenverbanders aan te dringen op handhaving van de confessie en de Dordtse Kerkorde
- 2) een onderzoek in te stellen naar het ontbreken of wegvallen van kontakten.

Logischer en geestelijker zou het volgens mij geweest zijn wanneer allereerst over deze 2 punten meer klaarheid verschaft zou zijn, zonder tegelijkertijd door te stoten naar de federatie-mogelijkheid.

Maar alle kerkrechtelijke en confessionele vragen ten spijt, vooral uitkomend in de plaatselijke samensprekingen trok opnieuw de karavaan verder.

Direkte eenheid was weliswaar onmogelijk. Misschien zou de federatie-gedachte uitkomst bieden.

Hoewel na 10 jaar contact slechts 14 van de 175 kerken kanselruil kenden, waarbij dan nog een deel van de gemeente een „kritische reserve” vertoonde, mocht het gebak blijkbaar niet meer uit de oven worden gehaald.

Tweede enquête. Toch statistiek niet bepalend: Acta 1980.

Inderdaad werd in het najaar van 1979 een tweede enquête gehouden om de oorzaken te onderzoeken van het verbreken of van de belemmering van kontakten op vele plaatsen.

Van de 175 kerken reageerden nu 99 kerkeraden (in 1976 nog 130 kerkeraden). Hiervan hadden 27 kerkeraden contact (ongeveer 15%). Voor 15 kerken bestond dit contact in kanselruil en gemeenschappelijke diensten.

In 5 gevallen was sprake van verregaande samenwerking, mijns inziens nog geen 3% van het kerkverband. Let wel — na 11 jaar samenspreken op landelijk en plaatselijk niveau.

In de enquête werden 2 vragen gesteld:

A. Waarom men geen contact meer had (verbreking)?

Antwoorden:

- 1) praktische oorzaken. Vakante periode of predikantswisseling
- 2) gebrek aan behoefte en motivatie aan weerszijden
- 3) handhaving eigen standpunt
- 4) vrees voor aanwezigheid van tendenzen die zorg gaven (vrees die „juist” gebleken is, volgens rapport) betreffende
 - a. gemeentebesouwing
 - b. confessie
 - c. Heilig Avondmaal
 - d. kerkverband.

Men konstateerde op plaatselijk niveau dat de praktijk in de Nederlands Gereformeerde Kerken (deze naam werd officieel aangenomen in de periode 1977 - 1980) in strijd was met de Gemeenschappelijke Verklaring, namelijk in prediking en pastoraat.

B. Waarom nooit contact gehad?

Antwoorden:

- 1) geografische afstand
- 2) geen algemene instemming van de gemeente. Laten zij liever tot ons overkomen.

- 3) moeilijk genoeg om de eenheid in eigen gemeente te handhaven
- 4) verschillen binnen de Nederlandse Gereformeerde Kerken
- 5) „vrije”-exklusieve opstelling van de Nederlands Gereformeerde Kerken
- 6) geestelijke afstand is te groot. Opvattingen over bevindelijk leven te ver uit elkaar
- 7) tendenzen van afglijden van Confessie en Dordtse Kerkorde
- 8) verschil gemeentebesouwing (vergelijk Gemeenschappelijke Verklaring)
- 9) zelfde redenen om in 1982 niet met de Vereniging mee te gaan gelden nu nog!

Ook deze reacties konden het getij niet keren. Ondanks de bezwaren, in het Deputatenrapport genoemd, tegen de vrije structuur van de Nederlands Gereformeerde Kerken, ondanks de opvattingen over de vrouw in het ambt en de kinderkommunie, ondanks de andere „vorm” van geloofsbeleving, ondanks het gevoel van mateid: adviseerden Deputaten de Generale Synode achter haar oproep van 1977 te blijven staan en achter de Gemeenschappelijke Verklaring. Ja, zelfs zouden op landelijk niveau méér faciliteiten geschapen moeten worden en de plaatselijke kontakten gestimuleerd. Die zogenaamde „vrije structuur” vindt haar basis in het zogenaamde „Akkoord van kerkelijk samenleven” (in plaats van de Dordtse Kerkorde). Hierover is in de periode 1978 - 1980 intensief gesproken.

De bezwaren richten zich vooral tegen artikel 34 van het Akkoord.

Voluit: „Een besluit van de regionale of landelijke vergadering, zal door de plaatselijke Kerken bekrachtigd worden en in onderlinge liefde nagekomen, tenzij dit besluit strijdig bevonden wordt met de Heilige Schrift of met het Akkoord van kerkelijk samenleven of niet strekt tot heil van de gemeente. De kerk die dit besluit niet bekrachtigt zal hiervan aan de zusterkerken rekenschap geven”.

Volgens de Dordtse Kerkorde, artikel 31 beloven de kerken „voor vast en bondig” te zullen houden wat op meerdere vergaderingen besloten wordt (tenzij in strijd met de Heilige Schrift). Volgens de Dordtse Kerkorde zijn die besluiten onmiddellijk rechtskrachtig terwijl volgens het Akkoord de besluiten nog geratificeerd moeten worden door de plaatselijke kerken.

Volgens de Nederlands Gereformeerden is deze formulering een „reactie tegen het machtsmisbruik door meerdere vergaderingen.”

Deputaten waarschuwd ten dezen voor een gevaar van uiteengroeien! „Een Gemeenschappelijke Kerkorde is wezenlijk voor een kerkelijke eenheid”.

Nogmaals werd gewezen op de unieke situatie in Lelystad, waar sprake is van een zeer nauwe samenwerking. De 2e predikant zou tot de Nederlands Gereformeerde Kerken moeten behoren waarbij de instructie van Deputaten tot verlening van steun aan de Kerken in de polders gewijzigd zou moeten worden. Deputaten juichten deze intensivering toe.

Tijdens de bespreking werd door de voorzitter van het Deputaatschap opgemerkt dat niet de statistiek bepalend is, maar het Woord van God.

Zo besloot tenslotte de Generale Synode: uit te spreken: dat de Kerken aan het gebod tot eenheid — vanuit Christus' gebod om eenheid — aandacht dienen te besteden.

Deputaten kregen opnieuw opdracht

- a) tot nadere bezinning op oorzaken van ontbreken of verbreken van kontakten
- b) in overleg met de Commissie van de Nederlands Gereformeerde Kerken (zie Opbouw '82) genoemde oorzaken weg te nemen
- c) de samensprekingen met de Nederlands Gereformeerde Kerken voort te zetten over de zaken die het gestalte geven aan eenheid bevorderen casu quo in de weg staan.

Een van die wrijfpunten is de opvatting over de vrouw in het ambt.

In de periode 1977 - 1980 besloten enige Nederlands Gereformeerde Kerken „het ambt van ouderling of diaken voor zusters der gemeente open te stellen”.

Door de „vele reacties” besloot daarop de kerkeraad van Amsterdam-C. aan het principebesluit geen uitvoering te geven (dus niet: herroepen, v.d. M.).

Daarna werd een „beroep” op de kerken gedaan om ten dezen niet zelfstandig beslis-

singen aan te nemen maar zich aan het oordeel der zusterkerken in landelijk verband te onderwerpen (dus niet veroordeeld, v.d. M.).

Terecht werd overigens door een afgevaardigde naar voren gebracht dat

- 1) het wel noodzakelijk is een eenheid te zoeken „in het belijden én beleven van het ware geloof
 - 2) door een vorm van landelijke eenheid de Kerken op plaatselijk niveau niet in gewetensnood gebracht moeten worden.
- Wordt vervolgd.

Vervolg van pag. 116.

Hij heeft u gehoorzaam gemaakt. O zult gij nú nog aan iets wanhopen, nu Hij uw hart veranderd heeft? Er zijn sommigen onder u, waarde vrienden, wier toestand voor de mensen hopeloos is. Mannen en vrouwen die lang in zonden geleefd hebben. Formalisten voor wie het verraden van de Heere aan Zijn tafel een oude gewoonte is. O laat ons niet wanhopen over dezulken! De Geest is de Geest van vrije genade. Nodig Hem uit om tot u te komen, gij arme dorre ziel.

Robert Murray M'Cheyne

Leven naar Gods wil

6. Niet enkele teksten maar heel de Schrift

We zijn bezig met enkele gezichtspunten, die men in onze tijd aanvoert om te zeggen, dat de Bijbelse voorschriften niet zonder meer maatgevend zijn voor het leven naar Gods wil. Vorige keer hebben we het gehad over het z.g.n. gesprek met de Bijbel. Ons „gesprek met de Bijbel” is bepalend voor het „hoe” van ons leven, voor de beslissingen die genomen moeten worden. We hebben het gezien hoe gevaarlijk zo'n voorstelling is als die Bijbel niet onvoorwaardelijk aanvaard wordt als Gods Woord. Zonder de erkenning van de soeverein sprekende God in Zijn eigen Woord is dit hele spreken over het „gesprek met de Bijbel” het geven van een **mogelijkheid** om naar eigen believen Gods **Woord** te verklaren en toe te passen in eigen leven. Dan valt het in zo'n gesprek maar al te gemakkelijk mijn kant toe!

Een ander gezichtspunt dat we ook willen bezien is dit: we moesten bij het bepalen van wat God in ons leven wil niet blijven staren op een enkele tekst of enkele teksten maar het **gehéél** van de Schrift in rekening brengen. Zo voor het oog zijn we geneigd om te zeggen: zo moet het toch ook eigenlijk. Er zijn mensen die zich beroepen in een bepaalde levenshouding op een enkele tekst en inderdaad aan het **gehéél** van Gods Woord voorbijgaan. Laten we eerlijk zeggen, dat we daar allemaal toe geneigd zijn. Zo kon het gebeuren dat een werkgever zijn mensen tot en met uitbuit met een beroep op Efeze 6: „Gij dienstknechten zijt gehoorzaam uw heren . . .” en ondertussen vergat hij wat er in datzelfde hoofdstuk over de heren staat, terwijl toch ook het geheel der Schrift spreekt van de liefde die God eist ten opzichte van de naaste, ook in de verhouding tussen werkgever en werknemer. Zulke voorbeelden zijn uit verleden en heden met vele te vermenigvuldigen. Het is inderdaad waar dat een klakkeloos aanhalen van teksten soms droevige gevolgen heeft gehad. Daar weet bijv. het rapport over het Schriftgezag „God met ons” met graagte van te spreken. Het spreekt van „lukraak teksten aanhalen” of het aanhalen van Bijbelteksten „die in onze kraam te pas komen en de rest vergeten”.

Toch zijn we er dan niet mee klaar. We kunnen toestemmen dat iemand een verkeerd gebruik van Gods Woord maakt in de toepassing voor eigen leven of dat van een ander als hij zich beroept op een enkel Schriftgedeelte. Daarmee wordt nog niet gezegd wat „God met ons” zegt. Duidelijk is dat te zien als dit rapport spreekt over de Bijbelse geboden. „Volgens onze Heere Zelf moet er onderscheid gemaakt worden tussen grote, alles omvattende geboden en kleinere, meer op het bijzonder toegespitste geboden. Die grotere geboden zijn: de liefde tot God en de liefde tot de naaste, zodat voor de christen de onbaatzuchtige liefde de vervulling van de Wet is”. In deze mooie zin zit nu juist het gevaar verborgen van het gebruik dat men in onze tijd maakt van het spreken over: niet een enkele tekst maar het **gehéél** der Schrift. Het eerste dat we hier moeten merken is hoe makkelijk of dit rapport het heeft over het onderscheid dat de Heere maakt tussen

„grotere en kleinere geboden”. Wanneer dit rapport zich beroept op Mattheus 5: 19, waar Christus spreekt over de minste geboden die niet ontbonden zullen worden dan is het de vraag of Hij daar Zelf het onderscheid maakt tussen grotere en kleinere geboden. Ik meen te mogen zeggen dat de Schriftgeleerden in die tijd dat onderscheid maakten. Hij gebruikt hier de uitdrukking de „minste geboden” niet om daaraan voet te geven maar om te zeggen dat Hij de **gehéle** Wet handhaaft en vervult.

Maar dan is het het ergst dat dit rapport gebruikt wordt voor de Wet der tien geboden. In feite komt het hier op neer dat de enkele geboden opzij geschoven worden. Het gaat om de twee gróte geboden: God lief te hebben boven alles en onze naaste als onszelf. En dat ik niet teveel zeg blijkt uit een voorbeeld dat dit rapport zelf geeft.

Het is van belang dat we dit voorbeeld nader bezien. Het gaat om voorbeelden zegt het rapport „van heel duidelijke Bijbelse voorschriften, waarvan men in onze kring is gaan inzien, dat zij niet meer onverkort kunnen worden toegepast, omdat dit in strijd zou zijn met het liefdegebod”. Nu dit voorbeeld is belangrijk voor onze tijd, waarin echtscheidingen bij de dag toenemen. Het moet helaas gezegd worden dat de éne de vrijmoedigheid geeft aan de andere. Families, die tot voor kort er alleen „op een afstand” over hoorden praten, weten er nu van bij hun eigen kinderen of kleinkinderen. Predikanten, die er in het verleden zo nu en dan mee te maken hadden, komen steeds meer met de moeite van deze zaak in aanraking. Het gaat er hier niet om dat we in hardheid en onbewogenheid over die moeiten spreken en alles over één kam scheren. Doch daarbij blijft het gebod des Heeren staan: gij zult niet echtbreken. Dat gebod heeft de Heere in Zijn Wet gesproken. De Heere Christus heeft het onderstreept, zoals we kunnen lezen in Marcus 10 . . . „hetgeen dan God samengevoegd heeft, scheid de mens niet”. We weten ook van de uitzondering bij hoererij, die Christus ook Zelf heeft genoemd.

Wat doet nu dit rapport. Het heeft het over de „mildere houding van de reformatische kerken”. Bedoeld wordt dat in de kerken der reformatie - er wordt hier erg in het algemeen gesproken - tegenover de Roomse kerk de bovengenoemde uitzondering als mogelijkheid tot scheiding in rekening is gebracht. Maar hoe wonderlijk glijdt nu de redenering zonder enige grond verder: „De uitzondering, vermeld in Mattheus 5: 32 en 19: 9, werd uitgebreid tot andere gevallen, waarin het voortzetten van een huwelijk zou leiden tot een zo onhoudbare situatie, dat de verhouding tussen echtgenoten in geen enkel opzicht meer leek op het beeld dat Paulus van het christelijk huwelijk geeft in Efeze 5”.

Hoe gemakkelijk eigent hier dit rapport zich de „reformatische mildheid” toe! Hier kan wel gesproken worden van „mildheid”, maar dan kunnen we het bijvoegsel „reformatisch” beter weglaten. Het is wel eigenaardig hoe zij die veel critiek hebben op het gebruik van het woord „reformatisch” in onze kring het ineens zo gemakkelijk gebruiken om eigen standpunt te verdedigen. Het zal toch duidelijk zijn dat „reformatisch” toch wél betekent het aanvaarden van de Schrift. En dat gebeurt hier juist niét. Hier wordt het geloof in de Schrift ingeruild voor het z.g.n. nieuw-verstaan van de Schrift. En dat om een „on”houdbare praktijk” een betere oplossing te geven.

Wie zal het durven zeggen, dat er voor ons besef geen onhoudbare praktijken zijn, in het huwelijksleven van sommigen? Daar komen we maar al te véél mee in aanraking. Wie ze niet meemaakt is óf gelukkig te prijzen dat er alleen een bloeiend huwelijksleven in zijn omgeving is óf hij is er stekeblind voor, dat ze er tóch zijn. Maar het is de grote zaak: temidden van die „onhoudbare” praktijken blijft het gebod des Heeren.

Hoor nu hoe hier gesproken wordt: „De onhoudbare praktijk heeft geleid tot het herlezen van de Schrift en tot een nieuw verstaan van de Bijbelse norm, niet als een absoluut verbod, maar als een verbod waarvan slechts een gewogen toepassing mogelijk is. „Wat er op volgt laat zien hoe er gebruik wordt gemaakt van „niet enkele teksten maar heel de Schrift”: „De Bijbelse fundering van het huwelijk in de liefde (als uzelf, Efeze 5: 28, 29, 33 zie ook Mattheus 22: 39) woog zwaarder dan het specifieke gebod van Marcus 10: 2 - 12 en 1 Corinthhe 7: 10 - 11”. Men heeft het over de fundering van het huwelijk in de liefde, maar gaat het eigenlijk fundament voorbij dat Christus Zelf noemt in Marcus 10 vanuit de Schepping. God heeft

man en vrouw zo gemaakt. Hij heeft ze samengebonden. Dát moet toch het zwaarst wegen. Wie ons huwelijksformulier leest komt onder de indruk van de nadruk die daar op de inzet van God gelegd wordt, die Hem behaagt. Is dat omver te redeneren met een beschouwing over: als het huwelijksleven vol blijvende onvrede is, dan moeten we het grote gebod van de liefde tot de naaste laten beslissen? Dan baten voor mij prachtige woorden niet, als „dat het een christen als een tekort ervaart als het huwelijk stukloopt, of de uiterste zelfopoffering en intense gebedsworsteling, die er zijn vóórdat het helemaal verkeerd gaat”. Het gaat er om dat hier een vrijbrief gegeven wordt die niet door Gods Woord gegeven wordt. En die we niet kunnen versieren met de mooie naam van „gewogen toepassing van het Bijbelse verbod vanuit een nieuw verstaan van de Bijbelse norm”. In het óverwegen van het gebod in ieder bijzonder geval, dat met onze gebreken omringd is, gaat het erom wat en hoe Góds spreekt. Hij hééft - om het zo even te zeggen - gewogen en daar mogen wij niet af doen. Dat is zwaar én niet zwaar voor wie het bij die God zoekt. Dat zegt héél de Schrift in Wet en Evangelie.

D. Slagboom.

Wat is er aan de hand ?

Ds. J.H. Velema heeft in de Wekker van 22 oktober j.l. een heel artikel gewijd aan zaken die mij persoonlijk raken en in het verlengde ook Bewaar het Pand. Na wat ik schreef in het vorige nummer van ons blad heb ik er geen behoefte aan diep op het artikel van Ds. Velema in te gaan. Uit het artikel blijkt duidelijk hoe deze invloedrijke predikant over ons denkt. Uit dien hoofde is het goed dat hij open zijn mening gezegd heeft. Hoe erg het ook is dat er zo'n groot verschil is in onze kerken, toch moeten we dat niet willen wegwerken door te doen alsof het alleen maar wat uitwendige dingen zijn, waarin we van gevoelen verschillen. Het moest zo niet zijn. Er moest wat meer begrip zijn voor wat we voorstaan.

Het kan de schrijver bekend zijn dat ons blad uit de nood is geboren. Daar stond geen organisatie achter, maar daar stonden verontruste kerken en kerkeraden achter. Er dreigde enige jaren geleden een scheuring, na de synode van 1965. Toen heeft men elkaar gevonden. Men heeft elkaar vastgehouden, een van gevoelen wat betreft de leer der waarheid en het werk van Gods Geest in de harten van zondaren. In het eerste nummer van ons blad is geschreven over wat werd beoogd. Pas later is de stichting Bewaar het Pand opgericht, uit praktische overwegingen. En weer pas later bleek het wenselijk elkaar regelmatig te ontmoeten. Al jarenlang komen velen tweemaal per jaar bijeen. Het blijkt dat deze ontmoetingsdagen in een grote behoefte voorzien. Het is duidelijk dat nog velen in ons land achter Bewaar het Pand staan. Aan de hand van het aantal abonnees op ons blad, vergeleken met het aantal abonnees op De Wekker, en van het aantal bezoekers op onze ontmoetingsdagen, vergeleken met het aantal schooldag-bezoekers kunnen we wel vaststellen dat tenminste nog een derde gedeelte van onze kerken achter Bewaar het Pand staat. Dat wil dus zeggen, dat zij willen blijven bij wat onze kerk was en voorstond in haar blijven voortbestaan in 1892.

We krijgen wel eens de indruk, dat we niet meetellen, dat we niet worden erkend in het wezenlijke van wat ons drijft. Men zou de activiteit van Bewaar het Pand en van de Bewaar-het-Panders willen zien verdwijnen, maar dat zou stellig betekenen een verder afbrokkeling van ons kerkelijk leven. In het nieuwe gedenboek dat enkele maanden geleden verscheen worden de Bewaar-het-Panders niet genoemd, iets wat de aandacht van verschillende bladen trok. Ds. Velema haalt aan wat ik geschreven heb over de ambtsdragers-conferentie op zaterdag 30 oktober. Hij schrijft: Het is duidelijk dat weer wantrouwen wordt gezaaid. Hoe weet de redacteur van dit blad dat dit de opzet is van deze conferentie en dat dit het standpunt is van deze referent? De schrijver stelt nog meer vragen.

Ik meen dat ik in mijn artikel in het vorige nummer van ons blad duidelijk genoeg geweest ben. Ik had het in het daaraan voorafgaande artikelje niet over wat de referent zou zeggen. Ik richtte me ook niet tegen het comité dat de conferenties belegt.

Maar tegen het feit dat een zaak aan de orde wordt gesteld die onder ons een uitgemaakte zaak moet zijn op grond van Schrift en kerkorde. Er zijn er die erover willen discussiëren. Er zijn er die zeggen dat de zaak niet is uitgemaakt. Zelfs werd mij officieel in overweging gegeven om de zaak via een instructie aan de orde te stellen, uitgaande van de gedachte, dat er nog geen kerkelijke uitspraak was vóór of tegen de vrouw in het ambt. Daar ben ik toen natuurlijk niet op ingegaan. De zaak is uitgemaakt, in vroeger eeuwen al. Zie mijn artikel in het vorige nummer.

In de uitnodiging voor de conferentie wordt dit punt juist anders gesteld. Daarin staat dat men aan dit onderwerp een conferentie wil wijden, in de hoop dat er enig licht mag komen op de vraag welke weg de kerk in deze wel of niet heeft te gaan.

Iets wat vaststaat, zeker is, moeten we niet onzeker maken. Daar dreigt het gevaar. Eva ging met de duivel praten en zij viel. Dat herhaalt zich voortdurend in ons leven. We moeten het water geen opening geven. De Heere Jezus antwoordde de duivel met een woord der Schrift. Hizkia gaf aan zijn mannen op de muur een verbod om met de vijanden voor de poort te gaan spreken. De Remonstranten wilden op de Synode van Dordt 1618/19 als gelijkgerechtigden meepraten, maar dat ging niet.

Ik heb geen wantrouwen gezaaid. Ik heb eerlijk mijn mening gezegd en heb gemeend daarmee te handelen in het belang van ons kerkelijk leven. Nu de conferentie achter de rug is en Prof. Dr. Van 't Spijker zich duidelijk heeft uitgesproken kost het mij helemaal geen moeite om te zeggen, dat het tot blijdschap stermt, dat hij zich positief heeft uitgesproken. Maar dat neemt mijn bezwaren tegen het bespreken van het voor en tegen niet weg. Laten we hopen dat nu de zaak van de vrouw in het ambt voor goed van de baan is.

Nu ik het artikel van Ds. Velema nog eens nalees kom ik een passage tegen, waarvan ik me afvraag wat de bedoeling is. Ik lees: Maar dat is zo'n blommige, wollige uitdrukking dat we er alle kanten mee uitkunnen. Ik kan dat blommige nog wel thuis brengen. Dat zal wel verband houden met mijn naam. Maar dat: **wollige. Welke kant moet ik daarmee uit?** Wat bedoelt de schrijver daarmee? Ik dacht, dat mijn bedoeling wel duidelijk was. Ik wilde niet persé afraden om naar de conferentie te gaan, maar ik wilde toch op deze wijze duidelijk maken, dat ik er wel toe neigde om het af te raden.

Ds. Velema haalt er het vragenboekje van Hellenbroek bij en noemt de titel afschuwelijk. Moet Hellenbroek afgeschaft worden? Alle nieuwe boekjes ten spijt blijft Hellenbroek in gebruik, ook in verschillende Chr. Geref. kerken. In 1892 zal dat wellicht vrij algemeen geweest zijn. Het is niet te verwachten dat nieuwe boekjes Hellenbroek kunnen verdrijven. Het boekje wordt nog steeds herdrukt. Er blijft vraag naar. Zullen de boekjes die nu verschijnen het ook zo lang uithouden en vijftig en meer drukken beleven?

De schrijver maakt er aanmerking op, dat ik in ons blad overnam een paar recensies over een boekje dat rond Pinksteren 1981 verscheen, waar deze zomer eindelijk twee kranten over schreven. Dat was erg laat. Ik hoorde zelf pas van het bestaan van dit boekje op de P.S. van het Oosten van dit jaar, dus voorjaar 1982. Toen was het Ds. Velema zelf die mij er op wees en uit de wijze waarop hij dat deed kon ik wel opmaken hoe hij er over dacht. Ik kocht het boekje en las het toen ik in Canada was en had nog geen gelegenheid om er wat over te schrijven. Op aandrang van anderen nam ik toen de reeds verschenen recensies op. Het is wel de bedoeling dat er te zijner tijd op het boekje teruggekomen wordt. Het gaat over het boekje: Het leven wint.

Ik hoef aan het bovenstaande niets toe te voegen. Men houde er zich van overtuigd dat ik bezonnen geschreven heb, in het belang van de goede zaak. Het moet duidelijk zijn dat ik niet door wantrouwen geleid ben, maar door grote zorg vanwege allerlei, waarover ik in het artikel in het vorige nummer van ons blad een en ander geschreven heb.

In een meerdere vergadering wordt de rondvraag naar artikel 43 der kerkorde gehouden met het oog op het geval dat een afgevaardigde zich misdragen heeft. Dan moet hij tot de orde worden geroepen. Het

gaat hier niet over een vergadering, maar als dat wel het geval was zou er toch niets zijn, waarom men mij op de vingers zou kunnen tikken.

Over deze aangelegenheid kreeg ik nog een paar brieven. Wanneer de schrijvers daarvan dit artikel lezen zullen zij naar ik hoop een beter inzicht hebben in mijn bedoelingen dat zou mij zeer verblijden.

B.

N.B. Enige jaren geleden werd er een vergadering van de predikanten-vereniging gehouden, waarop wij als Bewaar-het-Panders waren uitgenodigd. Ds. J. Brons hield een lezing over een actueel onderwerp, dat ook de verhoudingen raakte. Er volgde een bespreking in groepen en daarna in de volle vergadering. Uiteraard kwam toen ook een en ander naar voren wat Bewaar het Pand raakte. Bij die gelegenheid zei Prof. Dr. B.J. Oosterhoff, dat er z.i. naast De Wekker wel plaats was voor het blad Bewaar het Pand. Deze opmerking van de toenmalige redacteur van De Wekker deed ons goed.

Vóór de vereniging van 1892 was er het Wekkertje van Ds. Wisse, waaruit De Wekker is voortgekomen. In andere kerken zien we ook het verschijnsel van meer dan één blad. Het doel dat we beogen staat in de kop van ons blad, namelijk het bevorderen van de handhaving van de oude gereformeerde beginselen. Dat zijn de beginselen van de reformatie en van de nadere reformatie en van de afscheiding en van de Chr. Gereformeerden van 1892 en daarna. De kerk staat of valt daarmee. Gods kinderen leven erbij.

B.

Voor de jeugd

Het Zonnekind 46.

Beste jongelui !

„En het geschiedde na sommige dagen, in de dagen van de tarweoogst, dat Simson zijn huisvrouw bezocht met een geitenbokje, en hij zeide: Laat mij tot mijn huisvrouw ingaan in de kamer. Maar haar vader liet hem niet toe in te gaan; want haar vader zeide: Ik sprak zeker dat gij haar ganselijk haattet, zo heb ik ze uw metgezel gegeven. Is niet haar kleinste zuster schoner dan zij? Laat ze u toch zijn in haar plaats.”

Richt. 15 : 1, 2.

In het leven van Simson kunnen we twee dingen opmerken. In de eerste plaats moet worden gezegd dat hij een kind van God geweest is. Want de HEERE had hem afgezonderd om een richter te zijn over Zijn volk. In de beeldengalerij der gelovigen (Hebr. 11) wordt hij met ere genoemd. God valt Zijn werk niet af. Wat is dat een wonder. Hebben jullie daar ook oog voor, jongens en meisjes? God houdt altijd getrouw Zijn woord. Op mensen kun je niet aan, maar op de Heere en Zijn Woord kun je altijd aan. Wat is een mens van nature toch ongelukkig. Want de praktijk is iedere keer, dat we meer op mensenwoorden vertrouwen dan op de Heere en Zijn Woord. Met mensen kom je steeds weer bedrogen uit. Doch welzalig is hij, die op U bouwt en zich geheel aan U vertrouwt.

Aan de andere kant zien we in het leven van Simson dat hij geen pilaarheilige geweest is, maar een mens van vlees en bloed, vol zonden, zwakheden en gebreken. De fari-zeër heeft er moeite mee om Simson een plaats te geven. Want die menen bij zichzelf dat zij rechtvaardig zijn. Zij zien uit de hoogte op mensen, zoals Simson, neer. Zij kunnen altijd hun paadje recht houden. Doch er zijn ook mensen, kinderen van God, die dat niet kunnen. Zij moeten bevinden dat het waar is wat Jacobus zegt: Wij struikelen dagelijks in velen. Zij kennen de strijd tussen vlees en Geest en zijn blij dat de geschiedenis van Simson in de bijbel staat. Zij bevinden iedere keer weer dat het vlees zich der wet Gods niet onderwerpt. Het kan ook niet, want het bedenken van het vlees is vijandschap tegen God.

Toen Simson weer naar zijn vrouw ging, nam hij een geitenbokje mee. Wat is daarvan de bedoeling geweest? Ik geloof dat het ongeveer hetzelfde bedoelde als wanneer wij wel eens een bloemetje meenemen of een ander klein geschenk. Men zegt wel eens: Het zijn de kleine dingen die 't hem doen. En inderdaad, kleine dingen kunnen dikwijls

grote betekenis hebben. Je kunt met kleine dingen soms grote kloven overbruggen. Wanneer je b.v. met iemand verschil van mening hebt dat nogal hoog opgelopen is, dan kun je uit elkaar gaan op een manier, waarvan je later moet zeggen: Het is toch niet goed zoals het is verlopen. Je had op een bepaalde manier wel gelijk, maar er waren toch ook dingen in die je veroordeelden. Je gaat dan naar de andere partij en je neemt een kleinigheid mee. Daar is dan van de andere kant helemaal niet op gerekend. Men is er door verrast. De lucht kan er gewoon door opgehelderd worden. Ik geloof, als ik het zo schrijf, dat jullie wel begrijpen, wat ik bedoel. Onthoudt het maar en doe er je winst mee. Het is niet altijd verkeerd als „bloemen je tolk” zijn. Je komt met een bosje bloemen vaak verder dan met een bos brandnetels. Met dat laatste wordt ook nog al eens gewerkt. Het resultaat laat zich dan wel raden. Je wint er de tegenpartij beslist niet mee. Je stoot hem wel verder van je af.

Ik zie in gedachten Simson gaan met zijn geitenbokje. Hij is met de beste bedoelingen vervuld. Hij rekent een vrouw te ontmoeten die blij is hem weer te zien. Doch hoe valt dat tegen. Ja, zo kan het ook. Tegenvallers zijn er in het leven velen. Als je wat langer meeloopt en wat mensenkennis hebt opgedaan, dan weet je daarvan mee te spreken. Want daar zijn ook mensen die totaal ongevoelig zijn, juist voor kleine dingen, die toch zo veel kunnen zeggen. Ik weet wel van mensen die met bloemen werden verrast doch ze regelrecht naar de vuilnisbak deponeerden. Men was er niet van gediend, en de man die ze met de beste bedoelingen had meegebracht, kreeg er als het ware een klap door in het gezicht.

Ik geloof dat het Simson ook zo vergaan is. Want toen hij bij de woning aankwam waar hij zijn vrouw dacht te ontmoeten, kwam hem zijn schoonvader tegen.

Simson, zich nog van geen kwaad bewust, zeide: Laat mij tot mijne huisvrouw ingaan in de kamer. We zullen met die kamer wel een apart vrouwen verblijf ons hebben in te denken. Zo was het in de huizen uit die tijd. Simson wilde met haar huwelijksgemeenschap beoefenen, wat uitgedrukt wordt door de woorden: Tot haar ingaan. Hij was haar man en had daar tenslotte recht op.

Doch de toegang tot de kamer en daarmee tot zijn vrouw, werd hem belet: Maar haar vader liet hem niet toe in te gaan. Het zal je maar overkomen. Het viel bij Simson beslist niet in goede aarde. Dat heeft die vader ook wel gezien. Hij trachtte daarom zichzelf te rechtvaardigen en vertelt Simson wat er tijdens zijn afwezigheid gebeurd was. Hij geeft tevens te kennen hoe hij over Simson had gedacht.

Want haar vader zeide: Ik sprak zeker, dat gij haar ganselijk haattet, zo heb ik ze uwe metgezel gegeven. De vader geeft hiermede dus te kennen, dat hij er voor zichzelf vast van overtuigd was, dat Simson zijn dochter niet liefhad, maar dat hij haar haatte, en dat hij ze daarom aan zijn metgezel gegeven had. Dat mag een aardig excuus lijken, in werkelijkheid is dit natuurlijk geen verontschuldiging voor zijn daad. Dit gevoelde de vader zelf ook wel aan. Hij zocht het daarom goed te maken door Simson een voorstel te doen. Hij had nog een dochter, een jongere dan de vrouw van Simson. Zij was nog knapper. Die kon hij wel krijgen. Is niet haar kleinste zuster schoner dan zij? Laat ze u toch zijn in de plaats van haar. En dan is de zaak opgelost.

Zo wordt in de wereld dagelijks gehandeld. Men maakt grote fouten; en als deze openbaar komen, dan zoekt men er verontschuldiging voor. Men wil dan de ene zonde met de andere bedekken. Want zo was het toch eigenlijk. Dat hij de vrouw van Simson aan een ander gegeven had, was zonde. En dat hij dit nu goed wilde maken door haar jongere zuster aan Simson te geven, was ook zonde. En zonden kunnen niet met zonden worden uitgewist.

Doch de schoonvader van Simson was een filistijn, een heiden. Wat wist die man eigenlijk van zonde af? Hij kende de God van Israël niet en de geboden des HEEREN telde hij niet. Vandaar zijn manier van handelen.

Hoe is onze manier van handelen? Een vraag die op het geweten afgestemd, er zo wel even tussen door gesteld mag worden. Gebeurt het bij degenen die dan geen heidenen zijn dikwijls niet precies eender? Men heeft fouten gemaakt, zonden gedaan en die zoekt men dan met fouten, zonden goed te maken.

Doch dat is een onmogelijke zaak. Als je een ruit hebt ingegooit maak je het niet goed, door nog een ruit in te gooien. Dat kan een kind wel begrijpen.

Zonden moeten niet met zonden worden bedekt, maar ze moeten worden beleden. David maakte zich er ook aan schuldig, namelijk aan het zonden met zonden zoeken te bedekken. Ik wil duidelijk zijn en denk aan psalm 32. Hij had gezondigd. Het zat hem helemaal niet lekker. Had hij het dadelijk maar beleden, doch dat deed hij niet. Hij zweeg. En dat zwijgen was weer zonde. Hij deed net of er niets gebeurd was, terwijl de schuld door zijn zwijgen alleen maar groter werd. Zijn er in jullie leven ook niet van die dingen die je veroordelen en waar je toch niet mee voor de dag komt? Je speelt dan de onschuldige jongen en meisje, terwijl het van binnen al benauwder wordt. Zo verging het David ook. Hij moest er tenslotte mede voor de dag komen. Want de zonde werd een ondragelijke last voor hem. Hij ging ze toen belijden. Hij kwam er eerlijk mee voor God.

'k Bekend', o Heer aan U oprecht mijn zonden;

'k Verborg geen kwaad dat in mij werd gevonden;

Maar ik beled na ernstig overleg,

Mijn boze daân; Gij naamt die gunstig weg.

Dat is een bekend vers. Kennen jullie dat vers ook? En dan bedoel ik natuurlijk niet alleen uit je hoofd, maar ook uit de beleving. Als je het uit de beleving kent, kom je in het wonder van de vergeving terecht. En als God vergeeft doet Hij het altijd volkomen. Zo ver het oosten is van het westen, zo ver doet Hij onze overtredingen van ons. De zonden worden dan bedekt met het alles reinigende bloed van de Heere Jezus Christus. Zij worden daardoor volkomen uitgewist. Zo zelfs, dat God ze niet meer ziet. Dat is onbegrijpelijk, doch niet ongelooflijk. Want Hij zegt het in Zijn Woord, en dat is de waarheid.

Met deze waarheid wil ik voor ditmaal gaan eindigen. Wie dit gelovig verstaat gaat dan beginnen om God er voor groot te maken.

Jullie aller vriend, Ds. H.C. v.d. Ent

English lessons from the Bible door S. Paas

Uitgeverij De Bunschoter b.v., postbus 10,
3750 GA Bunschoten-Spakenburg

Met veel belangstelling hebben we met dit boek kennisgemaakt. De samensteller zegt in een Voorwoord o.a. het volgende:

Het onderwijs op onze scholen beoogt meer dan de overdracht van kennis en vaardigheden. Het veelsoortige van de lessen heeft een samenbindend element nodig, waardoor de grote lijn en het uiteindelijke doel duidelijk worden. In Christelijk onderwijs staat Gods Woord centraal. Het is gericht op de Zaligmaker Jezus Christus. Door de veelheid van vakken en thema's loopt de rode draad van het Evangelie. De Bijbel is niet gereserveerd voor het uur godsdienstonderwijs, maar moet in het hele lesrooster, als normerend gegeven, aan de orde kunnen komen. Om de relatie tussen vak en Bijbel meer aantoonbaar en bespreekbaar te maken, is het soms dienstig dat het element Bijbelkennis ook doelbewust in het lesmateriaal wordt verwerkt.

Dit boekje is een poging om naast -en soms wellicht in plaats van- het bestaande lesmateriaal voor het vak Engels, wat leesstof aan te bieden, waarin gebruik is gemaakt van leesteksten uit en over de Bijbel. De Bijbelteksten zijn, voorzover de moeilijkheidsgraad dat toestond, genomen uit de Authorized King James Version. Zowel bij het uitzoeken van de leesstukjes, als bij het samenstellen van de oefeningen, puzzels, open vragen en de meerkeuzevragen is rekening gehouden met de eisen, die gesteld worden aan leerlingen van Mavo, LBO en onderbouw VWO/Havo.

Aan het eind van elke les is een stukje, deels Bijbels, idioom opgenomen, dat -mits goed geleerd en aangevuld met idioom uit andere boeken- de leerling een evenwichtiger Engelse woordenschat kan bezorgen. Er kan zo aangesloten worden bij de reeds aanwezige bekendheid met de woorden en uitdrukkingen uit de Bijbel. De lessen zijn zo ingesteld dat een aantal onderdelen reeds vlak na de beginfase, dus aan het eind van het eerste leerjaar, kunnen worden gebruikt. Tot zover Paas. We kunnen daaraan toevoegen, dat het boek 20 lessen bevat, die handelen over: de Bijbel, de boeken van de Bijbel, het O.T., het N.T. enz. Voorzover we dat kunnen beoordelen beantwoordt het boek aan de bedoeling van de samensteller en zal het in een behoefte voorzien. Daarom is een woord van aanbeveling op z'n plaats. Bij een tweede druk moeten wel een paar verbeteringen worden aangebracht. We wijzen op het volgende:

In les 2 worden 5 dichterlijke boeken genoemd in plaats van 6. De Klaagliederen

horen daar thuis en niet onder de grote profeten.

Op blz. 23 staat dat het N.T. zegt dat God niet alleen aan de Israëlieten, maar aan alle volken een belofte deed. Dat lezen we ook al in het Oude Testament.

In les 6, blz. 33, staan de 12 artikelen. Het 2e artikel moet luiden: And in Jesus Christ, his only begotten Son, our Lord. Het woord: begotten is uitgevallen.

Op blz 35 staat het hugenotenkruis afgebeeld. Vermeld wordt dat de 8 punten van het kruis de vruchten uitbeelden van de Heilige Geest in het leven van een Christen. En dan worden er met verwijzing naar Galaten 5: 22 zeven genoemd. Waarom niet acht? In de aangehaalde tekst staan er zelfs negen.

Tenslotte: op blz. 52 lezen we als vertaling van: Lord, we bow before Thee: Heer, wij buigen voor U neer, in plaats van: Heere, wij

De uitgave ziet er goed verzorgd uit. Het boek telt 109 blz. De prijs is voor individuele verkoop f 12,50 per stuk, voor scholen bij afname van 30 exemplaren f 9,-, bij 100 exemplaren f 8,25, inclusief B.T.W., exclusief portokosten. Per 30 stuks wordt een leraren-exemplaar gratis bijgeleverd.

B.

TEACHERS REQUIRED

The Rehoboth Christian School of Copetown, Ontario, Canada is affiliated with the Free Reformed Church of North-America. We offer grades 1 through 12.

We invite applications for the 1983/1984 school year for elementary and secondary positions for teachers capable of teaching their curriculums from a biblical perspective.

Applicants are asked to submit their resumé to the following address:

MR. W. DROOGENDYK
SECRETARY - EDUCATION COMMITTEE
REHOBOTH CHRISTIAN SCHOOL
BOX 65
COPETOWN, ONTARIO
CANADA
LOR 1J0

Applications from residents of Canada will be accepted up to March 1, 1983, D.V.

Applicants from outside of Canada are advised to apply as early as possible to facilitate immigration procedures.

PLAATS UW FAMILIE- BERICHTEN IN BEWAAR HET PAND

Stichting Reformatorische Hulpactie „Woord en Daad”

Giro 3020900
Postbus 560, 4200 AN Gorinchem
Telefoon 01830 - 32550

Een kans om te overleven

In de Derde Wereld sterven elke minuut 30 kinderen door ondervoeding. Vele miljoenen missen ook geestelijk voedsel

Geef één of meer
warme maaltijden

f 0,75

Een bundel van liefde
(kleding en schoeisel)

f 15,-

Een kinderbijbel

f 10,-

„Geeft gij hun te eten” Lukas 9: 13a

STATENVERTALING NIEUWE VERTALING

contra

door A. Bergsma, 50e duizendtal. Na 17 jaar blijkt de tegenstelling tussen beide vertalingen veel dieper te liggen dan oorspronkelijk gedacht. Deze eenvoudige uitgave wordt nog steeds geraadpleegd. 42 pag. f 3,50

GROOT NIEUWS een ramp voor de Kerk

van dezelfde schrijver. Bevat een ernstige waarschuwing tegen de aanranding van de Schrift en de daarop gegronde Belijdenisgeschriften. 60 pag. f 4,50

GOD IS GEOPENBAARD IN HET VLEES

van rev. T.H. Brown van de TBS, hierin wordt met kennis van zaken aange- toond dat de later gevonden 'oudere' handschriften, lang niet altijd de juiste tekst hebben. 28 pag. f 3,50

Kennismakingspakket, 3 brochures in één zending, totaal f 10,- excl. portokosten

GEREFORMEERDE BIJBELSTICHTING

ANTWOORDNR. 18 3300 WB DORDRECHT

U bent ook dit jaar weer hartelijk welkom op „De Verrassing” Pension voor jong en oud. Bungalows en starcaravans.

Zondag eerbiedigend. Bespreek tijdig. Postbus 302, 1794 ZG, Oosterend-Texel. Tel. 02223-661 of 391

KOMPLETE WONING- INRICHTING EN STOFFERING

Meubelen, Tapijten, Gordijnen, Bedden, Dekens, Zonwering enz. Vloerkleden en Oosterse tapijten.

Geheel vrijblijvend komen wij bij u thuis met onze zeer uitgebreide stalencollecties.

Tapijten worden gratis gelegd en voor vakwerk staan wij garant!

Ook verzorgen wij diepreiniging van uw tapijt. Bel ons eens voor een afspraak! Beleefd aanbevelend:

B. Elderkamp

Frankenoord 17,
3079 LB Rotterdam.
Tel.: 010 - 82 34 87